

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 23 - 7 juni 1970

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

De cultureel-politieke situatie in Vlaanderen

Julien Weverbergh: Ik ben zelf met die vraag niet helemaal in het reine gekomen: of het nu een noodsituatie of geen noodsituatie is. Noodsituatie is misschien een te sterk woord, maar ik zou toch wel durven zeggen: een niet gezonde situatie. Wat u daar zegt van het gebrek aan belangstelling van de kant van de officiële instanties is eigenlijk niet helemaal juist; die situatie is het gevolg van gebrek aan belangstelling van de kant van de massamedia en van de repressie wanneer er toch wat gebeurt. Ik meen dat die twee helemaal tesamen spelen, dat dit twee verschijningsvormen zijn van één en dezelfde houding van, laten we het woord maar gebruiken, het establishment — zowel vanwege het intellectuele establishment als vanwege het burgerlijk-militair establishment.

Aldus Julien Weverbergh over de culturele situatie in België en speciaal in Vlaanderen. Tijdens een door de VPRO-televisie uitgezonden discussie over schrijvers en politiek bracht de Belgische schrijver Julien Weverbergh, hier o.a. bekend vanwege zijn regelmatige bijdragen aan het weekblad Vrij Nederland, het optreden van justitie en politie in België ter sprake tegen allerlei tijdschriften en verspreiders daarvan. Dit naar aanleiding van een inval van de politie in de boekwinkel en het huis van collega-schrijver Herman Claeys, waarbij men zich niet ontzag om ook de persoonlijke bibliotheek van Claeys door te nemen. In België heeft niet het optreden van de politie, maar wel het vermelden van Weverbergh daarvan voor de Nederlandse televisie tot grote opwindning geleid. Het blad van de Humanistische Jongeren in België vulde een nummer met knipsels uit de Vlaamse pers, waaronder een artikel uit de Standaard met als grote kop „Nederlandse televisie werd gebruikt voor vieze Vlaamse contestatie”. Weverbergh heeft in Vrij Nederland al eens een lijst gegeven van gevallen van repressie tegen allerlei non-conformistische uitingen op politiek en cultureel terrein. Een recent geval:

Julien Weverbergh: Een van de laatste die ik gesignaleerd heb, was een inval bij een jongen die cineast wilde worden, waarbij niet alleen

de persoonlijke correspondentie werd meegenomen, maar waar gediscussieerd werd over de inhoud van zijn persoonlijke correspondentie. Men wilde o.a. weten waarom hij homoseksueel was, naar aanleiding van bepaalde toespelingen in een bepaalde brief, terwijl het helemaal niet waar is. Dus nog afgezien van het feit of het waar is of niet — het doet er natuurlijk niet toe — het feit alleen dat het gebeurt, vind ik verschrikkelijk. Hoe komt het nu dat het geval van Claeys zo'n bekendheid heeft gekregen? Dat komt doodgewoon door het feit dat Claeys de goede relaties heeft die hij kan opbellen, die hij kan waarschuwen wanneer er wat gebeurt, dat is één en ten tweede omdat Claeys zich bewust is dat dergelijke gevallen gesignaleerd moeten worden. Omdat Claeys in de eerste plaats een auteur is die meent dat een auteur in deze tijd, vooral in een situatie zoals hier, bepaalde verantwoordelijkheden op zich moet nemen en dan liever zijn eigen gemoedsrust opoffert om bekend te maken wat er niet gaat of wat er verkeerd loopt. Wij hebben laatst nog meegemaakt, na die inval bij Claeys, een dag of twee nadien, dat er een inval was bij een andere boekhandelaar vlak naast hem; een boekhandelaar en platenhandelaar; en er werd weer een en ander meegenomen. Toevallig waren er een paar mensen aanwezig waaronder ook een paar journalisten, toen die man dat aan Claeys kwam vertellen, met de bede alsjeblieft niks te vertellen over die inval in zijn winkel want hij had angst dat wanneer wat er bij hem gebeurd was in de pers zou komen, zijn winkel gesloten zou worden. Dat was hem trouwens door de politie gezegd: dat hij veel beter zou doen over dat meenemen van bepaalde boeken en platen te zwijgen. Dat is dus werkelijk gezegd, dat heb ik meegeemaakt.

Maar heeft de politie bepaalde rechtsgronden voor dit optreden; ik bedoel het in beslag nemen van iemands persoonlijke correspondentie, dat lijkt me nogal een ingrijpende maatregel.

J.W.: Dat is absoluut een heel ingrijpende maatregel en de politie kan natuurlijk altijd wel terugvallen op een of ander reglement dat sti-

een radio-uitzending van zondag 7 juni 1970

puleert dat in het geval dat er een bepaalde rechtszaak gaande is, de politie inderdaad het recht heeft alle mogelijke stukken, ter bewijsvorming of ter staving van de thesissen dat de beschuldigde inderdaad schuldig is, in beslag te nemen die voor de rechtszaak noodzakelijk zijn. U begrijpt natuurlijk direct dat het met het uitspelen van een dergelijk reglement dan erg makkelijk is.

Is het dan niet een beetje dom van de contes-teerders om steeds maar die zegge erotische prenten etc. te vermengen met, althans in een geschrift te plaatsen samen met politieke artikelen?

J.W.: Als ik zou moeten vertellen hoe dat eigenlijk begonnen is met die weerstand of dat in beslag nemen, dan moet ik bijna drie, vier jaar teruggaan. Dan zijn de eerste geschriften die in beslag zijn genomen die van een literair tijdschrift geweest waar helemaal geen erotische dingen maar alleen politiek gerichte artikelen in stonden. Dat is één. Ten tweede weten wij heel goed dat als wij nu spreken van politieke geschriften, maatschappelijk geëngageerde geschriften, wij terugvallen op de undergroundpers, met al wat daar rondhangt. Neem nu om het even welk undergroundblad; men treft nauwelijks een undergroundblad aan waar niet op een of andere manier een prent in staat die in deze regionen als zedenschennend wordt beschouwd. Dus is het heel gemakkelijk om welk geschrift dan ook te laten verdwijnen en in beslag te nemen op basis van een prent die zich toevallig ook in dat geschrift bevindt. Je kunt de zaak gewoon niet scheiden omdat de publicaties zelf die scheiding niet maken.

Anderszijds is het natuurlijk merkwaardig dat er naar Nederland tonnen boeken worden geëxporteerd vanuit België, zogenaamd fel realistische werkjes, die literair meestal een zeer bedenkelijk peil maar ook een zeer sterke erotische inslag hebben. Tegen dat soort boeken wordt niet opgetreden?

Nee, tegen dat soort boeken wordt niet opgetreden. Nu is nog het toppunt: een van de belangrijkste uitgeverijen van dat soort literatuur is een in Antwerpen gevestigde Zoethout. Diezelfde Zoethout is een duidelijke — hij komt er voor uit — uitgesproken pro-Nazi in de oude „goeie” betekenis van het woord, die trouwens ook boeken uitgeeft van ex-Nazi's om hun houding tijdens de oorlog en het hele Nazi-bewind te rechtvaardigen; die twee gaan dus hand in hand.

En wordt er in het algemeen tegen dat soort extreem rechtse uitingen ook opgetreden?

J.W.: Nee, daar wordt bij mijn weten niet tegen opgetreden. Ik heb nog nooit ook maar enig protestje thuis ontvangen en ik ontvang, geloof ik, bijna alle protesten die er in dit land geuit worden, die sturen ze mij toch toe; tot nu toe heb ik nog nooit vernomen dat hier een uiterst rechtse publicatie in beslag genomen zou zijn. Trouwens, als dat ooit gebeurd was, dan zou het lawaai daarover ontzettend veel groter zijn dan de beweging rechtvaardigt, want ten slotte is het maar een heel kleine beweging, een handjevol mensen dat steeds weer opnieuw op deze bedenkelijke wijze de aandacht trekt. Want pas op, het gaat verder, het gaat niet om inbeslagname alleen, er zijn een aantal andere bedenkelijke aspecten in dit land, zoals het

extreem lang in voorarrest houden van studenten, arbeiders en intellectuelen, die op een of andere manier gemengd zijn geweest in stakingen of protestbetogingen. Een andere manier van optreden van de rijkswacht, dus van het burgerlijk-militair establishment, is de intimidatie waarvan slechts nu en dan iets uitlekt omdat de geïntimideerden vaak zwijgen. Maar er is mij een geval bekend van een jongen die aan de stakingen in Limburg niet had deelgenomen maar er op een bepaald ogenblik was geweest om een vergadering bij te wonen, een student uit Gent, die tijdens die vergadering er openlijk de aandacht op had gevestigd dat er in de zaal politieagenten aanwezig waren. Hij had gezegd: „Ja, laten die heren hier maar aanwezig zijn, zij mogen gerust weten wat wij vertellen”. En een paar weken nadien, toen de staking weer afgelopen en de jongen weer thuis was, zijn de ouders van die jongen heel sterk onder druk gezet door en de universitaire overheid en de rijkswacht rechtstreeks, opdat hun zoon zich niet meer zou bezighouden met andere zaken dan met studeren.

U legt nu een verband tussen de culturele repressie, het optreden van politie en rechterlijke autoriteiten tegen uitgaven die zij aanstootgevend vinden en de sociale conflicten waarover wij de laatste tijd uit België hebben gehoord en bij voorbeeld met iets als de taalstrijd, de Vlaamse Beweging die toch nog altijd van zich doet spreken. Hoe ligt dat verband dan?

Als die censuurgevallen, zo worden ze nu eenmaal genoemd hoewel ze dat natuurlijk in de echte betekenis van het woord niet zijn, inderdaad niet verweven zouden zijn met de hele sociale problematiek in dit land, dan zou ik het

PROBLEMEN DER FILOSOFIE

Russells gezag als filosoof is ook bij de beoefenaren van deze wetenschap in Nederland groot, getuige het prestige van zijn ook al vertaalde *A History of Western Philosophy* uit 1946. In *Problemen der filosofie*, een uiteenzetting van de hoofdthema's in de wijsbegeerte, ontwikkelt hij een positief en konstruktief engagement, in een stijl die het boek ook — en juist voor de niet-filosofische geschoolde goed leesbaar maakt. Het boek mondt uit in een beschouwing over de waarde van de filosofie en haar beoefening.

160 blz.

f 9,25

RELIGIE EN WETENSCHAP

In dit controversieel boek trekt Russell de feitelijke oorzaken en ontwikkelingen na van een eeuwenoud konflikt, dat tussen religie en wetenschap, waarin het geloof het kardinale strijdpunt is. Het boek verscheen in 1935, op een ogenblik dat in Duitsland en Rusland getracht werd nieuwe soorten geloof wetenschappelijk te funderen; sindsdien heeft het niets van zijn aktualiteit verloren: de zich scherper toespitende konfliktsituatie van de laatste jaren in en buiten de kerken onderstreept het belang van Russells briljant betoog. Niet voor niets is zijn invloed ook in ons land de laatste tijd groeiende.

160 blz.

f 9,25

Bestellingen door overschrijving op giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers Utrecht.

de moeite niet vinden om er steeds maar weer op terug te komen. Maar je kan ze er onmogelijk van losmaken. Ze zijn maar een klein onderdeel van de grote strijd die zich hier, voornamelijk in Brabant, afspeelt tussen „ontwaken-de massa's", mensen die zich bewust worden van hun situatie. Dat proces, dat hier pas nu plaatsgrijpt, met een vertraging van misschien twintig jaar tegenover de omliggende landen, heel dat proces uit zich in de sociale structuur, in alle sociale uitingen. En de weerstanden daartegen, dus bij voorbeeld die censuurgevalen, is het werk van een reactionaire kracht. Er is bij de ontvoogdingsstrijd voor de Vlamingen bij voorbeeld, duidelijk een groepering met een rechts-reactionaire nationalisme, die terug-grijpt naar het verleden met het zwaaien van leeuwenvlaggen en het marcheren met laarzen aan en een duidelijk links gericht Vlaams ge-

deelte dat in die bewustwording van het Vlaaming-zijn een bewustwording van het individu ziet. Het individu behoorde tot een gemeenschap die op haar beurt op een democratische manier gestructureerd moet worden.

Zijn dit Belgische of Vlaamse problemen?

J.W.: Dat zijn in de eerste plaats Vlaamse problemen, maar ik denk dat het problemen zijn die zich over de hele wereld afspelen.

Maar hier op dit moment wel wat in extremer vorm, dacht ik, dan elders.

J.W.: Ja, juist omdat het proces van bewustwording in Vlaanderen wegens allerlei historische factoren wat later gekomen is dan elders. Maar het schijnt toch wel iets heviger te zijn.

Steun voor abortuskliniek¹⁾

„Het hoofdbestuur heeft over de wenselijkheid van een abortuskliniek in Rotterdam beraadslaagd; zij werd daarbij ingelicht door een door de humanistische stichting „Socrates" in het leven geroepen commissie, die onder voorzitterschap van prof. J. A. Ankum werkt aan een rapport over het vraagstuk van de „abortus provocatus", dat in het komend najaar voor publicatie gereed zal zijn". Zo begint de adhesiebetuiging die naar de stichting „Stimezo" is gezonden.

„Het hoofdbestuur heeft overwogen", zo vervolgt de brief, „dat in het gebied Rotterdam gelijk in het gehele land — o.m. door een groot tekort aan voor dit doel beschikbare ziekenhuisbedden — in veel te geringe mate de mogelijkheid bestaat tot het op medisch verantwoorde wijze beëindigen van een zwangerschap bij vrouwen, voor wier welzijn dit een noodzakelijk vereiste is.

De mogelijkheid een abortus in Engeland te doen verrichten is een ontsnappingsmogelijkheid die slechts voor rijken openstaat wier geldmiddelen een reis naar het Verenigd Koninkrijk en een verblijf in een abortuskliniek aldaar toelaten. Dit leidt tot diskriminatie ten nadele van minder vermogenden, die hoogst onbillijk is, terwijl het ook ongewenst is dat Nederlandse vrouwen worden behandeld volgens de normen van een in een ander land geldende medische ethiek.

Het hoofdbestuur heeft er nota van genomen, dat uw bestuur in de te stichten kliniek te Rotterdam de medische ingreep van de abortus wil doen verrichten *lege artis* en overeenkomstig het in ons land geldende — zij het natuurlijk ook op dit punt veranderende — recht.

Het hoofdbestuur uit op grond van het bovenstaande gaarne zijn adhesie met het door uw bestuur uitgewerkte plan tot het stichten van een abortuskliniek in Rotterdam. Het wil er echter met nadruk op wijzen, dat dit niet moet betekenen, dat in het Rotterdamse gebied of elders andere medici zich aan hun plicht om te onderzoeken of in een hen door een patiënte, die zich tot hen wendt, voorgelegd geval een abortus gerechtvaardigd is, zouden kunnen onttrekken door patiënten zonder meer naar de Rotterdamse kliniek te verwijzen.

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond wil zich van een definitief standpunt met

betrekking tot het probleem van de abortus provocatus op dit moment onthouden, in afwachting van het rapport van de in het begin van deze brief genoemde ingestelde commissie. Wel wil het reeds thans als zijn oordeel uitspreken, dat de strafbaarheid van de door een arts op medisch verantwoorde wijze verrichte abortus provocatus dient te worden opgeheven, en dat bij de vraag of deze volgens de regels van de medische ethiek verantwoord moet worden geacht, het door de vrouw geuite en door de arts op ernst en afwezigheid van beïnvloeding door derden getoetste verlangen van de vrouw een zeer gewichtige rol dient te spelen".

¹⁾ Uit Mens en Wereld van 6 juni 1970

Agressie bij de mens

door Anthony Storr

De auteur schrijft over agressie als instinctieve impuls, als faktor in het leven van kind en volwassene in hun seksuele relaties. Hij toont aan hoe vijandigheid kan ontstaan, hoe agressie zich uit bij een opgewonden kind, een jaloerse echtgenoot, een politicus of een psychopaat. De auteur besluit zijn helder en humaan boek met een pleidooi voor begrip en beheersing.

136 blz.

f 9,25

Verkrijgbaar door storting of overschrijving van f 9,25 op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Ontwikkelingshulp in eigen land¹⁾

Gastarbeiders zijn voor ons land onmisbaar geworden. Dat kan moeilijk duidelijker worden geïllustreerd dan met de woorden van een lid van de „Contactgroep van Werkgevers in de Metaalindustrie”, uitgesproken op de onlangs gehouden hearing van een Bijzondere Tweede Kamer-commissie over de Regeringsnota Buitenlandse Werknemers: „Onze bedrijfstak”, zo werd gezegd, „zou zonder buitenlandse werknemers niet kunnen functioneren. Zonder hen zou het tekort aan arbeidskrachten 11 % bedragen”.

Om in de metaal-industrie te blijven: in deze sektor werkt 4,1 % van de arbeidsbevolking. Ruim éénderde van hen zijn gastarbeiders. Er is méér dan deze cijfers alleen dat hun vitale rol verklaart. De SER merkt over de 80 % van de gastarbeiders die in de industrie werkzaam zijn op, dat ze „een aditionele produktie-funktie (vervullen), die een essentiële invloed heeft op de totale produktie van de desbetreffende bedrijven”. In dagelijkse omgangstaal betekent dat: de gastarbeider knapt de onmisbare vuile baantjes op, waarvoor zo langzamerhand geen welvarende Nederlander meer te krijgen is.

Voor alle duidelijkheid: in ons land werken alleen al uit landen rond de Middellandse Zee zeker 60.000 mensen. Ze kwamen hiernaartoe voor de centen, niet om onze welvaart te dienen, noch die van hun eigen land. (Het resultaat daarvan is dat ze onze welvaart wel dienen en die van hun eigen — onderontwikkelde — land niet. Men kan dat een opmerkelijk staaltje ontwikkelingshulp noemen!).

Bij hun aankomst hier (en in sommige gevallen bij de werving dáár) hebben de buitenlanders nauwelijks keuze. Waar ze gevraagd worden kunnen ze terecht, en zo vervullen ze automatisch wat de SER zo fraai noemt de „aditionele produktie-funktie”. Dat ze als zodanig vaak de redding van een bedrijf betekenen, zijn ze zich niet bewust, en sterker nog: het interesseert ze niet.

Deze apathie over de sleutelpositie die ze zelf innemen, plaatst de discussie over de gastarbeiders voor sommigen in een merkwaardig licht. Wie zich zorgen maakt over de wijze waarop deze mensen in ons midden worden behandeld, loopt het risico van paternalisme, bevoogding of bemoeizucht beticht te worden. Dat dit verwijt niet zelden ook de traditionele ontwikkelingshulp treft, is natuurlijk niet toeval. Wie in deze trant denkt, heeft niets over voor de welvaart en het welzijn van anderen. Het verweer van veel bedrijven dat ze „relatief toch al zulke hoge kosten maken” voor de werving van buitenlandse arbeiders klinkt vals. In de eerste plaats is het de vraag wat hoog is, gezien hun economische betekenis en in de

tweede plaats is het niet meer dan billijk dat deze bedrijven daar veel tegenover stellen. In dit licht is het dan ook bedroevend wat een directeur van een regionale hulpstichting de kamerleden op emotionele toon aan het verstand moest brengen: hij had er genoeg van bij de bedrijven te moeten bedelen om financiële bijdragen in huisvestingsplannen van de stichting. Niemand zal er zich nog over verbazen dat de metaalwerkgevers op de hearing vroegen de vrije toeloop van gastarbeiders weer mogelijk te maken, zij het met enige beperkingen. Zij voelden zich gehinderd door de huidige overheidspolitiek van officiële werving en toelating, die erop gericht is een betere controle op de leefsituatie mogelijk te maken.

Wij kunnen vanaf deze plaats niet dringend genoeg pleiten voor handhaving van dat beleid. Het is noodzakelijk het toezicht op het verblijf van buitenlandse werknemers zo effectief mogelijk te maken. Alleen langs deze weg kan een eind worden gemaakt aan wat in vele gevallen niet beter is te omschrijven als „economische uitbuiting”. Dat er ook bedrijven zijn die hierop een gunstige uitzondering maken en wel voor allerlei voorzieningen zorgen, bevestigt slechts het feit dat dit wel degelijk mogelijk is. Maar er is meer dan alleen onze plicht de gastarbeiders een menswaardig bestaan in onze samenleving aan te bieden. Er is veel dat wij zouden kunnen stellen tegenover het grote economische nut dat zij aan onze maatschappij toevoegen. Over vakopleidingen en promotiekanalen zal geen bedrijf reppen, want daarmee snijdt het zichzelf in de vingers. Maar met mogelijkheden voor gerichte scholing en algemene vorming (zoals de werkende jongeren dat bepleiten) zou Nederland geen gek figuur slaan. De aanwezigheid van gastarbeiders biedt immers een unieke kans op ontwikkelingshulp binnen de eigen grenzen.

(cv)

¹⁾ Uit Mens en Wereld van 6 juni 1970

In de reeks 'Oriëntatie' is een nieuwe serie onder de titel: *Mens en Politiek*. Daarvan is het eerste deeltje verschenen, t.w.

Buitenparlementaire politiek

In deze serie verschijnen voorts:

2. *Kiezer en gekozene*
3. *Ideologie en politiek*
4. *Pers en politiek*
5. *Directe democratie*

met tussenpozen van 2 à 3 maanden.

Bestellingen: door overschrijving op postrekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht, van f 0,60 per deeltje of f 3,— voor de gehele serie.